



CHƯƠNG TRÌNH VĂN HỌC HIỆN ĐẠI, ĐƯƠNG ĐẠI TRUNG QUỐC TẠI MỘT SỐ TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

VŨ THỊ BÍCH NGỌC*

Ngày nhận bài: 18.01.2026; ngày gửi phản biện: 19.01.2026;

ngày nhận bài sửa: 30.01.2026; ngày duyệt đăng: 10.02.2026.

Giao lưu văn học Việt - Trung có một lịch sử rất lâu đời, xuyên suốt từ quá trình lập quốc cho tới ngày nay. Nếu như văn học cổ điển Trung Quốc hiện diện như một hình mẫu để giới sáng tác Việt Nam thời trung đại liên tục học tập, soi chiếu và tự định vị bản sắc thì văn học hiện đại và đương đại Trung Quốc tồn tại như một nền văn học lớn song hành trong quá trình kiến tạo nền văn học hiện đại, đương đại Việt Nam. Mỗi quan hệ mật thiết đó đã khiến quá trình tiếp nhận văn học Trung Quốc, nhất là văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở Việt Nam diễn ra hết sức sôi nổi, chủ yếu qua ba kênh: dịch thuật - xuất bản, phê bình - nghiên cứu và giảng dạy - đào tạo tại các trường đại học, cao đẳng, trung học trên cả nước. Trong đó, kênh giảng dạy đại học có vai trò đặc biệt: chương trình môn học và giáo trình vừa là kết quả của một quá trình chọn lọc, chuẩn hóa về mặt học thuật, vừa là công cụ để kiến tạo “hình ảnh” văn học Trung Quốc trong ý thức các thế hệ sinh viên đại học. Nói cách khác, việc tiếp nhận văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở khoa Văn các trường đại học Việt Nam không chỉ là câu chuyện của nội dung tri thức mà còn là câu chuyện của chính sách đào tạo, diễn ngôn học thuật và chiến lược xây dựng lực lượng nghiên cứu - giảng dạy văn học nước ngoài. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi bước đầu tiếp cận và tập trung khảo sát khung chương trình đào tạo, đề cương chi tiết học phần và danh mục giáo trình, tài liệu giảng dạy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở một số trường đại học, bao gồm: Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.

1. Vị trí của văn học Trung Quốc trong chương trình đào tạo Cử nhân

Với vai trò là bậc học nền tảng, chương trình Cử nhân ở một số trường đại học đều dành cho văn học Trung Quốc nói chung, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc nói riêng vị trí quan trọng trong tổng thể chương trình đào tạo. Điều này có được là bởi *trước hết*, việc giảng dạy văn học hiện - đương đại Trung Quốc ở Việt Nam hiện nay không tách rời bối cảnh văn hóa - chính trị, chính sách quốc gia, cũng như tình hình xuất bản - dịch thuật văn học Trung Quốc tại Việt Nam. Kể từ năm 1989 trở đi, chính sách đối ngoại mở cửa và hội nhập của Việt Nam đã tạo tiền đề thuận lợi cho sự phục hồi giao lưu văn hóa thông qua văn học dịch. Hầu hết các gương mặt nổi bật của văn học hiện đại - đương đại Trung Quốc đều được dịch và giới thiệu tại Việt Nam, là nền tảng quan trọng cho việc tiếp cận của đông đảo bạn đọc đại chúng

* GV. - Học viện An ninh Nhân dân; NCS Viện Văn học, Trường Đại học Nhân dân Trung Quốc.
Email: gauphilu@gmail.com

cũng như việc giảng dạy trong hệ thống trường đại học. Thứ hai, trong bối cảnh giao lưu và hội nhập với thế giới, sự phát triển của văn học hiện đại, đương đại Việt Nam không thể tách rời sự vận động và phát triển của văn học thế giới, trong đó văn học Trung Quốc luôn hiện diện như một nền văn học lớn trong đa hệ thống văn chương thế giới. Do vậy, hiểu biết về văn học Trung Quốc, một nền văn học gần gũi về nhiều phương diện, sẽ góp phần thúc đẩy tiến trình giao lưu, tiếp xúc văn học tại Việt Nam.

Tại khoa Ngữ văn của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, văn học Trung Quốc được giảng dạy trong phân môn “Thể loại và tác gia tiêu biểu văn học phương Đông” thuộc bộ môn Văn học nước ngoài. Với thời lượng 3 tín chỉ, phân môn này giúp sinh viên tìm hiểu các thể loại và các tác giả văn học chính của nền văn học Trung Quốc, Nhật Bản, Ấn Độ. Như vậy, văn học Trung Quốc được coi là một trong ba đại diện cho nền văn học phương Đông. Theo đó, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc được giảng dạy đồng thời với tiến trình hiện đại hóa của văn học phương Đông nói chung, trong đó thơ ca Trung Quốc hiện - đương đại (chẳng hạn: thơ Mông lung, Thơ mới...) rất được chú ý.

Đối với chương trình Cử nhân Sư phạm Ngữ văn năm 2024 của Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, văn học Trung Quốc được tích hợp chủ yếu trong hai học phần bắt buộc: “Văn học phương Đông cổ trung đại” và “Văn học phương Đông hiện đại”, mỗi học phần 2 tín chỉ. Ở đây, văn học Trung Quốc được giới thiệu như một bộ phận của văn học phương Đông, đặt trong tương quan với các nền văn học lớn khác như Nhật Bản, Ấn Độ, Triều Tiên/Hàn Quốc; trong đó, học phần “Văn học phương Đông hiện đại” tập trung trực tiếp hơn vào văn học hiện đại và đương đại Trung Quốc. Ngoài ra, học phần tự chọn bắt buộc “Chuyên đề văn học phương Đông” (2 tín chỉ) tiếp tục mở rộng khảo sát các nền văn học Đông Á theo tiến trình lịch sử, qua đó vẫn bao hàm văn học Trung Quốc như một trọng điểm khu vực.

Tương tự, trong chương trình Cử nhân ngành Văn học (Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh), văn học Trung Quốc được giảng dạy trong hai học phần nền tảng bắt buộc “Văn học phương Đông 1” và “Văn học phương Đông 2”, mỗi học phần 2 tín chỉ, lần lượt trang bị kiến thức cơ bản về văn học cổ - trung đại và văn học hiện đại phương Đông. Bên cạnh đó, hai học phần “Chuyên đề Văn học Trung Quốc” (2 tín chỉ) và “Nghiên cứu văn học phương Đông từ góc nhìn văn hóa” (2 tín chỉ) bổ sung tri thức chuyên sâu hơn bằng các cách tiếp cận văn hóa học, tiếp biến văn hóa đối với văn học Trung Quốc. Nhìn chung, văn học Trung Quốc hiện diện trong chương trình đào tạo cả ở chiều rộng (các học phần tổng quan) lẫn chiều sâu (các chuyên đề chuyên biệt).

Trong khi đó, chương trình Cử nhân Ngữ văn của Khoa Văn học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội) năm 2023 dành cho văn học Trung Quốc ba học phần: “Văn học Trung Quốc” (4 tín chỉ), “Tiếp nhận thơ Đường tại Việt Nam” (2 tín chỉ) và “Những vấn đề văn học Trung Quốc đương đại” (2 tín chỉ). Việc học phần “Những vấn đề văn học Trung Quốc đương đại” được thiết kế riêng cho thấy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc được đặt ở một vị trí rất lớn, được coi như một chủ điểm khoa học quan trọng trong tương quan với vị thế của thơ Đường trong lịch sử văn học Trung Quốc.

Ở Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc nói riêng được dạy ở cả ba bộ môn (Văn học thế giới, Văn học dịch và Phân tích văn học đương đại) thuộc ngành Sáng tác văn học thuộc khoa Viết văn, Báo chí.

Trước hết, ở bộ môn Văn học thế giới, việc thiết kế chương trình có sự thay đổi theo thời gian. Theo chương trình năm 2019, môn học “Văn học châu Á” (2 tín chỉ) đặt mục tiêu trọng tâm là giúp sinh viên “nắm được tổng quan về các nền văn học châu Á trong đó nhấn mạnh đặc biệt 3 nền văn học Trung Quốc, Nhật Bản và Ấn Độ...”¹, cho thấy văn học Trung Quốc là một trong ba trọng tâm nội dung của văn học châu Á. Tuy nhiên, từ năm 2022, cùng với các bộ môn khác như “Văn học phương Tây”, “Văn học Nga”, môn học “Văn học châu Á” không còn tồn tại riêng lẻ mà được gộp chung thành môn học “Văn học nước ngoài”, với thời lượng 4 tín chỉ, theo đó, mục tiêu là “cung cấp cho người học tri thức tổng quan về các khu vực văn học thế giới, bao gồm: Khu vực văn học châu Á (nhấn mạnh đặc biệt 3 nền văn học: Trung Quốc, Nhật Bản, Ấn Độ), Khu vực văn học phương Tây và Nga”². Như vậy, dù có sự chuyển đổi tên môn học, văn học Trung Quốc vẫn được hiện diện như là nền văn học quan trọng, được nhấn mạnh ngay trong mục tiêu môn học ở cả hai học phần, cho thấy vị thế lớn của văn học Trung Quốc đối với châu Á và thế giới.

Ở hai bộ môn còn lại, Văn học dịch và Phân tích văn học đương đại, phần giới thiệu văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc cũng rất được chú trọng. Trong đó, ở bộ môn Văn học dịch, tình hình dịch thuật các tác phẩm văn học đương đại Trung Quốc như Mạc Ngôn, Diêm Liên Khoa, Tàn Tuyết, Trương Hiền Lượng được nhấn mạnh đặc biệt. Trong bộ môn Phân tích văn học đương đại, các trường phái, trào lưu văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc nổi tiếng như: thơ Mông lung, văn học tiên phong, tiểu thuyết chủ nghĩa hiện thực mới, thơ nữ Trung Quốc thập niên 1990 được phân tích trong tổng thể đời sống văn học đương đại thế giới.

Như vậy, qua khảo sát chương trình của bốn trường đại học, có thể thấy: dù được phân chia khác nhau song văn học Trung Quốc nói chung, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc nói riêng đều rất được chú trọng, phản ánh đúng vị thế một nền văn học lớn. Các trường đại học có xu hướng tiếp cận văn học Trung Quốc trong tổng thể văn học phương Đông (Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh) hoặc tổng thể văn học Châu Á/ Văn học nước ngoài (Trường Đại học Văn hóa Hà Nội). Trong khi đó, ở Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội), văn học Trung Quốc, đặc biệt là văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc được thiết kế thành một học phần riêng biệt, cho thấy sự đề cao đặc biệt đối với nền văn học này.

2. Nội dung giảng dạy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc trong đề cương học phần

Trong khung chương trình môn “Thể loại và tác gia tiêu biểu văn học phương Đông” của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc được giới thiệu trong tổng thể các đơn vị kiến thức: Khái quát về văn học phương Đông, Thể loại trữ tình và các tác gia tiêu biểu, Thể loại tự sự và tác gia tiêu biểu, Kịch và các tác gia tiêu biểu. Theo đó,

¹ Đề cương môn học Văn học Châu Á (Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2019), 3.

² Đề cương chi tiết học phần Văn học nước ngoài (Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2022), 1.

ngoài phần khái quát tình hình phát triển, cả năm thể loại chính cùng các đại diện xuất sắc của văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc như thơ ca, truyện ngắn, tiểu thuyết, tản văn, kịch nghệ đều được chú ý giảng dạy, có thể kể đến truyện ngắn *Gào thét*, *Bàng hoàng*, *Chuyện cũ viết lại* của Lỗ Tấn, kịch nói *Lôi Vũ* của Tào Ngụ, tạp văn *Cổ đại* của Lỗ Tấn, thơ ca Trung Quốc hiện - đương đại (thơ Mông lung, Thơ mới),...

Đối với Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, học phần “Văn học Phương Đông hiện đại” dành cho hệ Cử nhân Văn học cung cấp tiến trình hiện đại hóa đồng thời đưa đến những tri thức cập nhật về văn học đương đại Trung Quốc. Trong “Chuyên đề Văn học Trung Quốc”, nội dung môn học mang tính chuyên sâu, tập trung vào tiến trình lịch sử và những thành tựu nổi bật về văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc: “Học phần này thuộc nhóm học phần chuyên môn chung lĩnh vực và riêng cho ngành cụ thể, tự chọn, nhằm giúp người học có kiến thức chuyên sâu hơn về văn học Trung Quốc, những thành tựu nổi bật của văn học Trung Quốc trong tiến trình phát triển; chú trọng liên hệ, đối sánh văn học Trung Quốc với văn học Triều Tiên, Nhật Bản, Việt Nam thời trung đại, cho thấy những tiếp biến, sáng tạo của văn học các nước khi tiếp nhận văn học Trung Quốc”¹.

Trong khi đó, tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, các bản đề cương đều mô tả rất chi tiết nội dung chương trình văn học Trung Quốc nói chung và văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại nói riêng. Trước hết, bản đề cương môn “Văn học châu Á” (năm 2019) cung cấp bức tranh tương đối rõ về cấu trúc nội dung. Phần tổng quan trình bày khái quát các nền văn học tại châu Á như: văn học Trung Quốc, văn học Nhật Bản, văn học Ấn Độ, văn học Đông Nam Á, văn học các quốc gia châu Á khác như Triều Tiên, Ả rập, Hồi giáo,... Trong đó, văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc được tập trung phân tích kỹ lưỡng về cả quá trình tiếp xúc với phương Tây, hành trình xuất hiện Thơ mới, các cách tân tiểu thuyết, các trào lưu văn học và các tác gia trụ cột của nền văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại. Ngoài việc khái quát các nền văn học nói trên, chương trình giới thiệu 08 tác giả châu Á đạt giải thưởng Nobel Văn học, trong đó Cao Hành Kiện và Mạc Ngôn của Trung Quốc được vinh danh như là những gương mặt tiêu biểu của văn học đương đại Trung Quốc.

Trong “Đề cương Văn học nước ngoài” được viết năm 2022, phần viết về “văn học châu Á thời kì hiện đại” về cơ bản được kế thừa lại từ đề cương môn “Văn học châu Á” năm 2019. So với đề cương “Văn học châu Á”, học phần “Văn học nước ngoài” còn thể hiện xu hướng mở rộng hơn sang văn học đương đại thông qua sự có mặt của Diêm Liên Khoa. Việc đưa Diêm Liên Khoa vào giáo trình không chỉ giúp sinh viên thấy sự đa dạng trong diễn ngôn tự sự Trung Quốc đương đại mà còn gợi mở không gian để bàn luận về vấn đề kiểm duyệt, kìm ức lịch sử, chấn thương tập thể,... Đây là bước tiến quan trọng, cho thấy giảng dạy văn học Trung Quốc trong nhà trường Việt Nam đã bắt đầu vượt qua “vùng an toàn” của các điển phạm chính thống để tiếp cận những khuynh hướng phức tạp hơn của văn học đương đại.

Đáng chú ý, mục tiêu của học phần “Văn học nước ngoài” không dừng lại ở việc trang bị kiến thức, mà còn hướng tới “giúp sinh viên trở thành những con người tích cực, có hiểu biết,

¹ Chương trình giáo dục đại học ngành Văn học (Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 2024), 33.

yêu thích đối với những tác phẩm văn chương hay, đẹp của thế giới và Việt Nam; nhận thức được thành tựu to lớn đi trước thế giới của nhiều nền văn học châu Á, châu Âu - Mỹ và Nga, từ đó nâng cao trách nhiệm tiếp nhận, ảnh hưởng, bồi đắp cảm hứng và năng lực sáng tác tác phẩm”¹. Điều này cho thấy tiếp nhận văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở đây gắn trực tiếp với định hướng sáng tác: sinh viên không chỉ học để hiểu, mà để “bồi đắp cảm hứng” và “năng lực sáng tác”.

Cũng tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, ở hai bộ môn khác là Văn học dịch và Phân tích văn học đương đại, văn học đương đại Trung Quốc cũng được chú ý đặc biệt. Trong môn Văn học dịch, giảng viên giới thiệu phong trào dịch và xuất bản tác phẩm văn học đương đại Trung Quốc tại Việt Nam, phân tích và thảo luận một số tác giả, tác phẩm Trung Quốc nổi bật được dịch nhiều tại Việt Nam như: Lỗ Tấn (*Thuốc, AQ chính truyện*), Mạc Ngôn (*Báu vật của đời, Cao lương đỏ, Đàn hương hình*), Diêm Liên Khoa (*Ngày tháng năm, Đình Trang mộng, Tứ thư, Kiên ngạnh như thủy*), Tàn Tuyết (*Những chuyện tình thế kỉ mới*), Trương Hiền Lượng (*Một nửa đàn ông là đàn bà*), Giả Bình Ao (*Phế đô, Báo cáo bệnh tướng, Dối Đấng*),...

Bộ môn Phân tích văn học đương đại cũng chú trọng vào các tác phẩm văn học Trung Quốc, nhấn mạnh các trào lưu văn học tiêu biểu tại Trung Quốc từ cuối thế kỉ XX và có ảnh hưởng quan trọng tới văn chương Trung Quốc đương đại như: Thơ Mông lung (Bắc Đảo, Cổ Thành, Thư Đình,...); Văn học tiên phong (Tàn Tuyết); Tiểu thuyết chủ nghĩa hiện thực mới (Diêm Liên Khoa); Thơ nữ Trung Quốc thập niên 1990 (*Nữ tử thi báo*, Triệu Lệ Hoa).

Như vậy, nhìn vào nội dung chương trình của các trường đại học, có thể thấy văn học hiện đại Trung Quốc được giới thiệu dưới rất nhiều góc tiếp cận: tiếp cận thể loại (Trường Đại học Sư phạm Hà Nội), tiếp cận lịch sử, gắn tác giả với bối cảnh xã hội (Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh), tiếp cận điển phạm, tiếp cận trong quá trình dịch thuật, tiếp cận trong sinh quyển văn hóa (Trường Đại học Văn hóa Hà Nội). Việc xây dựng các khung chương trình giảng dạy văn học Trung Quốc tại các trường đại học có vai trò thiết chế hóa việc tiếp nhận văn học Trung Quốc nói chung, góp phần định hướng, dẫn dắt quá trình tiếp nhận văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc nói riêng.

3. Hệ thống giáo trình, tài liệu: từ lịch sử văn học tới tác giả, thể loại

Trước hết, các bản chương trình của hầu hết các trường đại học đều giới thiệu hệ thống giáo trình và các công trình nghiên cứu mang tính tổng thể về văn học phương Đông, văn học châu Á, trong đó có đề cập đến bộ phận văn học Trung Quốc nói chung, văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại nói riêng, chẳng hạn: *Giáo trình thể loại và tác gia tiêu biểu văn học phương Đông* của nhóm tác giả Nguyễn Thị Mai Chanh, Nguyễn Thị Mai Liên, Trần Lê Bảo, Trần Thị Thu Hương, Nguyễn Thị Diệu Linh (NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội, 2020, 2022); *Giáo trình văn học châu Á 1* của Trần Lê Bảo (NXB Giáo dục, Hà Nội, 2002); *Giáo trình văn học châu Á 2* của Lưu Đức Trung (NXB Giáo dục, Hà Nội, 2002),... Bên cạnh đó, các giáo trình, chuyên luận, sách nghiên cứu chuyên biệt về văn học Trung Quốc nói chung, văn học hiện đại - đương đại Trung Quốc nói riêng được giới thiệu như những tài liệu bắt buộc. Các cuốn sách chuyên

¹ Đề cương chi tiết học phần Văn học nước ngoài (Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2022), 4.

sâu tiêu biểu gồm: *Đổi mới văn học Trung Quốc giai đoạn cuối thế kỉ XIX - đầu thế kỉ XX* của Nguyễn Thị Mai Chanh, Trần Thị Thu Hương (NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2019); *Nghệ thuật tự sự của Lão Tấn qua hai tập truyện ngắn “Gào thét” và “Bàng hoàng”* của Nguyễn Thị Mai Chanh (NXB Giáo dục, Hà Nội, 2012), *Tiếp cận thể loại văn học cổ Trung Quốc* của Đinh Phan Cẩm Vân (NXB Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 2011), *Tào Tuyết Cần, tác gia tác phẩm văn học nước ngoài trong nhà trường* của Nguyễn Thị Diệu Linh (NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội, 2006),...

Gần đây, một số công trình nghiên cứu quan trọng của học giả Trung Quốc về văn học hiện - đương đại Trung Quốc đã được dịch và xuất bản tại Việt Nam, đưa đến những tri thức sâu sắc, mang tính cập nhật và toàn cảnh về văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc, chẳng hạn: *60 năm văn học đương đại Trung Quốc* do Trình Quang Vỹ (chủ biên), Mạnh Phồn Hoa, Trần Hiểu Minh biên soạn (Đỗ Văn Hiểu dịch, NXB Phụ nữ, Hà Nội, 2019), *Lịch sử phát triển văn học hiện đại Trung Quốc* của Ngô Phúc Huy (Cầm Tú Tài, Lê Thị Hoàng Anh dịch, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2020), *Lịch sử văn học đương đại Trung Quốc* của Hồng Tử Thành (Nguyễn Anh Tuấn dịch, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2020).

Từ hệ thống giáo trình này, có thể thấy việc giảng dạy văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại ở bậc đại học được xây dựng trên nền một truyền thống nghiên cứu văn học cổ - trung đại khá vững, thông qua các giáo trình lịch sử văn học và thi pháp thể loại. Cách trình bày danh mục tài liệu tham khảo trong đề cương cho thấy hướng tiếp cận thiên về điển phạm hóa: chọn một số tác giả, tác phẩm tiêu biểu mang tính “đại diện” để đi sâu phân tích hơn là khảo sát một phổ rộng các trào lưu, xu hướng đa dạng của văn học Trung Quốc đương đại.

4. Một số nhận xét và đánh giá

Từ việc phân tích các chương trình đào tạo và giáo trình, có thể rút ra một số nhận xét khái quát về việc giảng dạy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở khoa Văn tại một số trường đại học Việt Nam.

Thứ nhất, văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại đã chiếm một vị trí khá vững trong hệ thống đào tạo. Ở bậc đại học, sinh viên Ngữ văn/Sư phạm Ngữ văn được tiếp xúc với văn học Trung Quốc không chỉ như một “chương” trong môn Văn học thế giới, mà qua cả những học phần riêng (Văn học phương Đông hiện đại; Văn học châu Á; Chuyên đề Văn học Trung Quốc,...). Điều này chứng tỏ văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại đã trở thành yếu tố không thể thiếu trong chiến lược đào tạo văn học nước ngoài tại Việt Nam.

Thứ hai, cách tiếp cận chủ đạo là qua lăng kính lịch sử - thể loại, so sánh khu vực và giao lưu văn hóa, văn hóa học. Trong khuôn khổ ấy, văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại được đặt cạnh văn học Nhật Bản, Ấn Độ, Triều Tiên/Hàn Quốc, qua đó nhấn mạnh tính “Đông Á học” của cách tiếp cận. Mặt tích cực của cách tiếp cận này là giúp sinh viên hiểu văn học Trung Quốc như một hệ thống có lịch sử lâu dài, có quy luật nội tại, đồng thời nằm trong mạng lưới giao lưu văn hóa - văn học phức tạp, giúp tránh được nguy cơ nhìn văn học Trung Quốc hiện - đương đại như những hiện tượng tách rời truyền thống.

Thứ ba, việc lựa chọn tác giả, tác phẩm tiêu biểu cho thấy xu hướng điển phạm hóa và “Nobel hóa”. Theo đó, Mạc Ngôn thường được lựa chọn như “tác gia trụ cột” để phân tích sâu

cùng với Tagore và Kawabata. Lỗ Tấn hiện diện như một tác giả kinh điển, trong khi Diêm Liên Khoa, Tàn Tuyết, Cao Hành Kiện, Giả Bình Ao,... xuất hiện như những đại diện cho văn học đương đại Trung Quốc. Điều này phản ánh khuynh hướng tiếp nhận thông qua các “nhà văn lớn”, thuận lợi cho việc giảng dạy ở quy mô tín chỉ hạn chế, nhưng đồng thời dẫn tới nguy cơ thu hẹp diện mạo đa dạng của văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại vốn có nhiều dòng mạch: văn học nữ giới, văn học thiếu số, văn học mạng, văn học phi chính thống,...

Thứ tư, tiếp nhận văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại gắn chặt với mục tiêu hình thành năng lực nghiên cứu, phê bình và sáng tác. Các chuẩn đầu ra của học phần và chương trình của ngành Văn học nhấn mạnh năng lực phân tích, tổng hợp, so sánh, vận dụng lí thuyết và phương pháp nghiên cứu để giải quyết các vấn đề học thuật chuyên sâu. Với ngành Sư phạm Ngữ văn, kiến thức liên quan đến văn học Trung Quốc hiện đại và đương đại được vận dụng gắn với các kĩ năng sư phạm nhằm trang bị kiến thức nền tảng và phương pháp luận cho việc giảng dạy văn học Trung Quốc tại nhà trường phổ thông. Riêng ngành Sáng tác văn học của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, việc giảng dạy văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại gắn trực tiếp với việc “bồi đắp cảm hứng và năng lực sáng tác”. Như vậy, giảng dạy văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại trong trường đại học không dừng ở mức cung cấp tri thức mà hướng tới việc hình thành một thể hệ nhà nghiên cứu, nhà giáo và tác giả văn chương mới.

Thứ năm, chương trình giảng dạy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc tại một số trường đại học vẫn tồn tại những hạn chế và khoảng trống. Mặc dù đã bước đầu đưa các tác giả đương đại vào giáo trình, nội dung về văn học Trung Quốc đương đại nhìn chung còn khá khiêm tốn về dung lượng. Phần lớn chương trình vẫn dành ưu thế cho văn học cổ - trung đại hoặc văn học hiện đại giai đoạn đầu thế kỉ XX, trong khi các xu hướng mới của vài chục năm gần đây (như văn học đô thị, văn học mạng, văn học nữ quyền, văn học queer, văn học di dân...) chưa được đề cập rõ. Mặt khác, việc thiếu những chuyên đề riêng về văn học Trung Quốc đương đại ở nhiều chương trình khiến cho việc đi sâu vào các vấn đề như kí ức lịch sử, phê phán chủ nghĩa tiêu dùng, biến đổi nông thôn - đô thị trong tiểu thuyết mới, hay ngôn ngữ điện ảnh - truyền thông trong văn học... trở nên khó khăn. Các chủ đề này thường chỉ xuất hiện rải rác trong luận văn, luận án, chưa tạo thành “khối tri thức chung” được chia sẻ rộng rãi qua giáo trình.

Từ những phân tích trên, có thể đưa ra một số gợi ý nhằm tiếp tục làm sâu sắc hơn việc giảng dạy văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc tại các trường đại học Việt Nam:

Thứ nhất, cần tiếp tục mở rộng dung lượng và chiều sâu cho nội dung văn học Trung Quốc đương đại trong chương trình Cử nhân. Việc duy trì khung học phần “Văn học phương Đông hiện đại”, “Văn học châu Á” là cần thiết, song trong các chương, mục nên tăng tỉ trọng dành cho giai đoạn sau 1978, không chỉ ở phạm vi một, hai tác giả điển phạm. Có thể thiết kế thêm các chuyên đề tự chọn liên quan đến tiểu thuyết Trung Quốc sau cải cách - mở cửa, văn học nữ giới Trung Quốc cuối thế kỉ XX - đầu thế kỉ XXI, qua đó giúp sinh viên nhận diện tốt hơn những mô hình tự sự và diễn ngôn mới.

Thứ hai, cần đầu tư mạnh hơn cho dịch thuật và biên soạn giáo trình song ngữ hoặc có trích dẫn nguyên văn. Hiện nay, nhiều giáo trình vẫn dựa trên các bản dịch tiếng Việt, trong

khí năng lực đọc nguyên bản tiếng Trung của sinh viên còn hạn chế. Việc biên soạn những tập trích đoạn song ngữ, kèm theo chú giải, bình luận sẽ tạo điều kiện cho việc tiếp nhận sâu hơn về mặt ngôn ngữ và phong cách, đồng thời giúp sinh viên các ngành Hán Nôm, ngôn ngữ và văn học Trung Quốc có thể kết nối tốt hơn giữa nghiên cứu ngôn ngữ và nghiên cứu văn học.

Thứ ba, cần chú ý hơn tới chiều cạnh “phê phán và tự phản tư” trong tiếp nhận. Vì mối quan hệ lịch sử - chính trị đặc biệt giữa Việt Nam và Trung Quốc, việc giảng dạy văn học Trung Quốc dễ rơi vào hai thái cực: hoặc là tán dương thái quá, coi đó như mô hình “đi trước” cần học tập; hoặc là dè dặt, né tránh những vấn đề nhạy cảm, nhất là trong văn học đương đại. Một thái độ tiếp nhận trưởng thành đòi hỏi sự phê phán và tự phản tư có cơ sở khoa học, tức là: tôn trọng thành tựu nghệ thuật, đồng thời không né tránh những xung đột tư tưởng, những khác biệt về mô hình phát triển, những vấn đề chính trị - xã hội mà văn học Trung Quốc đương đại đang phản ánh. Đưa sinh viên, học viên tiếp cận các văn bản đa chiều, kể cả những tác phẩm gây tranh luận, sẽ giúp họ hình thành năng lực đọc phê phán, thay vì chỉ tiếp thu những “kết luận có sẵn”.

Chương trình văn học hiện đại, đương đại Trung Quốc ở khoa Văn các trường đại học Việt Nam vừa kế thừa truyền thống nghiên cứu văn học Trung Quốc vốn đã hình thành từ lâu, vừa kế thừa khung tiếp cận lịch sử - thể loại và so sánh khu vực, đồng thời từng bước đổi mới bằng cách đưa vào các tác giả đương đại và mở ra các hướng nghiên cứu liên ngành, so sánh, gắn với mục tiêu đào tạo năng lực nghiên cứu và sáng tác. Dù vẫn còn nhiều hạn chế về dung lượng, sự đa dạng của đối tượng và mức độ cập nhật, hệ thống chương trình và giáo trình hiện tại đã tạo dựng được một nền tảng tương đối vững cho việc giảng dạy văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại ở Việt Nam, góp phần mở rộng biên độ tiếp nhận, tăng cường chất lượng nghiên cứu, giúp văn học Trung Quốc hiện đại, đương đại thực sự trở thành một đối tác của văn học Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa và chuyển động mạnh mẽ của thời đại số ngày nay.

Tài liệu tham khảo

Chương trình giáo dục đại học ngành Sư phạm Ngữ văn. Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 2024.

Chương trình giáo dục đại học ngành Văn học. Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 2024.

Đề cương môn học Văn học Châu Á. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2019.

Đề cương chi tiết học phần Văn học nước ngoài. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2022.

Đề cương học phần Thể loại và tác gia tiêu biểu văn học phương Đông (Eastern Literature: Authors and Genres). Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, 2020.